

DIPLOMAȚIE ȘI POLITICĂ

UN DESTIN TRAGIC GRIGORE NICULESCU-BUZEȘTI

STELIAN NEAGOE

Grigore Niculescu-Buzești a fost unul din reprezentanții marcanți ai diplomației românești. Într-o carieră mult promițătoare a urcat vertiginos toate treptele profesionale și ierarhice — de la atașat de Legație (în anul 1930), la ministru plenipotențiar (în anul 1944) și de aci la înalta demnitate de ministru al Afacerilor Străine (în perioada 24 august – 3 noiembrie 1944), în Guvernul prezidat de generalul Constantin Sănătescu, imediat după „lovitura de Palat” din după amiaza zilei de 23 august — la a cărei pregătire și desfășurare și-a adus o substanțială contribuție, însă, spre nenorocul poporului român, calculând și gestionând eronat pripitul act, prea puțin cugetat, fără să-și fi dat seama de proporțiile primejdiei comunizării României, abandonată de marile democrații occidentale în sfera de influență cotropitoare a URSS, într-o acoladă istorică nefirească de jumătate de secol. Pe când vremurile în schimbare o luaseră razna, saltul din diplomație în politică s-a dovedit a fi mortal pentru Gr. Niculescu-Buzești, constrâns, după o experiență eșuată, să se refugieze din patrie și să-și bruscheze și mai abitir destinul într-un trist exil.

Câteva repere biografice

Grigore Niculescu-Buzești s-a născut la 1/14 august 1908, în localitatea Sărata de Buzău din județul cu același nume. Pe actul de botez al micuțului creștin ortodox i-au fost înscrise două nume: Gheorghe-Grigore. După un timp, familia și-a stabilit domiciliul în București, str. Sf. Constantin, nr. 24. Bursier absolvent al Liceului Militar de la Mănăstirea Dealu. Sănătatea nu i-a permis să urmeze cariera militară. S-a înscris la Facultatea de Drept a Universității din București, ale cărei cursuri le-a finalizat în vara anului 1929. Pe diploma de licență ce poartă semnăturile decanului N. Basilescu și rectorului N. Iorga stă scris că „a trecut examenul de licență cu nota medie «Bine»”. Specializat în limba franceză, alegere inspirată ce avea să-i folosească în activitatea profesională viitoare; ulterior devenind și un bun vorbitor al limbii engleze.

Serviciul militar l-a efectuat în regim TR, după care a fost înaintat (2 octombrie 1929) la gradul de sublocotenent în rezervă la arma Geniului, cu vechime din 15 august 1928.

Optând pentru cariera diplomatică, s-a înscris la examenul de atașat de Legație, organizat de Ministerul Afacerilor Străine — MAS la sfârșitul anului 1929. Declarat reușit, alături de alți candidați, viitori colegi de serviciu, Gh.-Gr. Niculescu a fost numit atașat de Legație în Centrala MAS, începând cu data de 1 mai 1930.

De reținut că în actele școlare era înmatriculat cu numele și prenumele de *Niculescu G. Grigore-Gheorghe*. Când s-a înscris pentru examenul de atașat de Legație (25 noiembrie 1929) a semnat cererea respectivă: *Grigore Niculescu (Buzești)*. Iar după concurs, atunci când și-a ridicat actele, la 8 mai 1930, a semnat confirmarea de primire cu numele care l-a consacrat de fapt: *Grigore Niculescu-Buzești*.

Ascensiune și stagnare în cariera diplomatică

Când și-a început activitatea de atașat de Legație, titular al Ministerului Afacerilor Străine era G.G. Mironescu, profesor la Facultatea de Drept din Capitală și proeminent lider național-tărănist. Sub ministeriatul lui Nicolae Titulescu a fost înaintat secretar de Legație clasa a III-a, la 1 mai 1933. Din această funcție avea să fie transferat la Legația României din Geneva (cu atribuțiuni pe lângă Societatea Națiunilor), la 1 iunie 1933, împreună cu un alt tânăr diplomat, Nicolae-Matei N. Hiott; actul oficial fiind semnat de către însuși ministrul Titulescu.

De la Geneva a fost rechemat în Administrația Centrală a MAS, la 1 noiembrie 1935.

Pe când național-liberalul Victor Antonescu era ministru de resort, Grigore Niculescu-Buzești a trecut examenul de secretar de Legație clasa a II-a și transferat — în aceeași zi, 1 iunie 1937 — la Legația română din Stockholm, cu un salariu lunar de 40.000 lei.

După aproape trei ani de activitate diplomatică în Suedia, secretarul de Legație Niculescu-Buzești a fost numit de către noul ministru Grigore Gafencu, însărcinat cu afaceri al României la Riga, capitala Estoniei. Din acea perioadă datează o polemică purtată în stil diplomatic între ministrul Gafencu și subalter-nul său, cam intempestiv, de la Riga.

Gr. Niculescu-Buzești ceruse la un moment dat să-i fie reglementată situația cu Ministrul Afacerilor Străine al Lituaniei, față de care se considera îndreptățit să cumuleze funcția de însărcinat cu afaceri al României la Kaunas.

Ministrul Grigore Gafencu — la rândul-i un gentleman plin de sine — s-a grăbit să-l atenționeze oficial că „Reprezentanța României la Kaunas n-a fost încă reglementată de către Ministerul de la București“. În consecință, invita pe Buzești „să se refere pe ce bază este sau se crede el singurul reprezentant diplomatic în Lituania“. Mai mult, i se atrăgea atenția că din actele MAS „nu rezultă că are scrisori de acreditare pe lângă Guvernul lituanian“.

Ofuscat și plictisit, Gr. Niculescu-Buzești a redactat și înaintat (la 3 mai 1940) la București o expunere de motive ce-l îndrituiseră să judece situația respectivă. Amintea superiorilor săi că „atunci când a plecat de la Riga, Vasile Stoica — care era acreditat la Riga și în același timp și pentru Guvernul lituanian

— a adresat acestui Guvern o comunicare prin care îi aducea la cunoștință că, odată chemat din funcție, lăsa conducerea Legației, în calitate de însărcinat cu afaceri, d-lui E. Teodorescu (Secretar de Legație)“.

Fiind rechemat în țară, de la Riga, și E. Teodorescu, „acesta a anunțat Guvernului din Kaunas numirea lui Marcel Romanescu însărcinat cu afaceri și în Lituania, având reședința la Riga — unde deținea funcția de bază“. Romanescu însuși „a transmis o adresă de notificare în acest sens Guvernului lituanian la sosirea sa din București la Riga“.

Pe cale de consecință, Buzești solicitase Bucureștiului scrisorile de acreditare și pentru Kaunas. Mai cu seamă că el deja efectuase o călătorie de serviciu în capitala Lituaniei. Buzești recunoștea, într-un final, că „deja chestiunea fusese prejudiciată“. Personal, declara că avea „un sentiment de satisfacție că i se lua o răspundere în plus“. Dar ce va zice Guvernul lituanian, doritor de a primi „câți mai mulți reprezentanți diplomatici? Inutilă neplăcere“ — sublinia cel ofensat, la sfârșitul corespondenței sale diplomatice.

Diferendul ca atare a fost tranșat în funcție de evenimentele internaționale aflate în derulare. Avându-se în vedere starea de război mondial, care a dus la încorporarea Țărilor Baltice în URSS, înlocuitorul lui Gafencu la conducerea MAS, Mihai Manoilescu, a avizat, la 20 august 1940, diligențele necesare rechemării lui Buzești în țară. Tot ce „ținea ca mobilier și altele de Riga, se transferau la Stockholm“.

Există în Arhiva Diplomatică un *Referat*, semnat de către ministrul plenipotențiar V. Anastasiu, directorul Direcției Personalului din MAS, în aceeași zi de 20 august 1940, în care se specifică textual: „Domnul Gr. Niculescu-Buzești, secretar de Legație clasa a II-a, rechemat de la Riga în Administrația Centrală, ar putea fi transferat, după ce va fi prezent la Minister, fie la Legația din Berlin, fie unde necesitățile serviciului ar impune trimiterea unui nou funcționar diplomatic“.

După trecerea prerogativelor regale de la Carol al II-lea la fiul său Mihai I (6 septembrie 1940), Conducătorul efectiv al Statului, generalul Ion Antonescu, a fost nevoit — din cauza refuzului partidelor politice istorice, PNL și PNT, de a colabora la formarea noului Guvern — să consimtă o combatere vremelnică în compania Mișcării Legionare. Îndată ce România a fost decretată „Stat național legionar“, privirile și interesele lui Horia Sima și ale camarazilor săi s-au îndreptat în primul rând către Germania hitleristă, astfel că împrejurările s-au decantat de așa natură, încât a fost un noroc pentru Grigore Niculescu-Buzești de a nu se fi pomenit transferat la Ambasada României de la Berlin, ci, dimpotrivă, de a fi avut șansa să participe la acțiunile diplomatico-politico-militare care au dus la desprinderea României din chingile alianței cu Germania perdantă și trecerea subită cu arme și bagaje în tabăra Națiunilor Unite — în ideea iluzorie de a salva țara de consecințele dezastruoase ale cobeligeranței în războiul împotriva URSS, fără a se intui adevărata amploare a pericolului letal de sovietizare a României.

După câteva săptămâni de incertitudini și emoții, printr-un ordin (din 30 septembrie 1940) al ministrului (Mihai Sturdza), în numele căruia semna Alexandru Crețianu, Gr. Niculescu-Buzești „a fost orânduit“ (la 3 octombrie

1940), cu serviciul la Direcția Cabinetului și Cifrului din cadrul Administrației Centrale a MAS.

Cu toată vechimea în carieră și cu toate rezultatele meritorii din activitatea profesională, arogantul Grigore Niculescu-Buzești „înghețase” din 1 ianuarie 1937 în gradul diplomatic de secretar de Legație clasa a II-a. Din 10 februarie 1938 și până la 14 septembrie 1940, nici unul din titularii sau interimarii Ministerului Afacerilor Străine — N. Petrescu-Comnen, Gh. Tătărescu, Grigore Gafencu, Ion Gigurtu, Mihai Manoilescu — n-a catadicsit să aprobe regulamentele înaintări în grad pentru Gr. Niculescu-Buzești.

Deși dăduse examenul pentru gradul de secretar de Legație clasa a II-a la 1 ianuarie 1937, abia la 1 aprilie 1939 a fost înaintat prin ordin ministerial în gradul ce i se cuvenea după vechime și merite profesionale.

Se pare că Gr. Gafencu, cel care a fost șeful diplomației române în perioada 23 decembrie 1938 – 1 iunie 1940, s-a arătat cel mai refractar vizavi de promovările lui Niculescu-Buzești. Pe cât se bucurase anterior de aprecierea stimulatorilor a lui Nicolae Titulescu, pe atât de distant și de indiferent s-a purtat cu el Gr. Gafencu — ambii de fapt crescuți din același aluat al vanității ... omenesci.

Riscurile unui „înger păzitor”

Considerându-se nedreptățit de factorii diriguitori ai diplomației române în anii dictaturii regale, Grigore Niculescu-Buzești a profitat de momentul schimbării regimului politic și a adresat noului ministru al Afacerilor Străine din Guvernul legionaro-antonescian un lung *Memoriu* revendicativ, la 29 octombrie 1940. Bun cunoscător al artei diplomației, Buzești a făcut o prezentare pe cât de abilă, pe atât de documentată a argumentelor ce-l îndrituiau să solicite repararea unor nereguli flagrante din cariera sa diplomatică. În cele ce urmează, reproducem manuscrisul preluat din Arhivă:

„Consiliul de Miniștri, întrunit la 8 octombrie 1940, sub președinția domnului general Ion Antonescu, Conducătorul Statului, a adoptat între altele următoarea decizie:

«S-a hotărât ca până la 15 noiembrie a.c., când se va face noua încadrare a funcționarilor publici, să fie cercetate eventualele nemulțumiri ale funcționarilor, în cazuri justificate urmând să fie satisfăcute și retroactiv, dându-se fiecăruia drepturile cuvenite».

Autorizându-mă de această dispoziție, am onoarea a vă expune nedreptățile flagrante al căror obiect am fost de mai mulți ani, rugându-vă a binevoi să dispuneți măsurile necesare pentru a mi se acorda cuvenita reparație.

Deși fusesem clasificat întâiul la examenul de secretar de Legație, înaintarea mea în gradul de secretar de Legație clasa a II-a a fost întârziată timp de doi ani și jumătate, timp în care au fost înaintate pe de-asupra mea 6 persoane clasificate în urma mea sau chiar proveniți dintr-o promoție posterioară.

În 11 ani de carieră n-am avut erori de serviciu, lipsă de la îndatoririle profesionale. Dimpotrivă, am fost apreciat de șefii sub direcția cărora am lucrat.

Explicația acestui rău tratament rezidă în unele influențe oculte, caracteristice fostului regim, care s-au exercitat în unele sfere în afara MAS și determinate de

motive ce nu aveau nici o legătură cu activitatea mea profesională. Faptul este de altfel binecunoscut și poate fi atestat de persoanele care au avut a se ocupa, prin funcțiile lor, de chestiunea înaintării mele.

Cum mi se cuvine, în gradul de secretar de Legație clasa a II-a, vechimea din 1 ianuarie 1937, dată la care s-a făcut prima înaintare în promoția mea, am onoarea a vă ruga domnule Ministru, să binevoiți a dispune măsurile necesare pentru a mi se acorda vechimea de la data susmenționată.

Formulând această justă cerere, mă întemeiez atât pe dispozițiile în chestiune ale Consiliului de Miniștri cât și pe spiritul de dreptate pe care actualul Guvern îl consideră ca unul din principiile sale esențiale.“

Venind în întâmpinarea dispozițiilor Guvernului condus de generalul Ion Antonescu, de a se analiza la fiecare departament ministerial eventualele nemulțumiri ale funcționarilor publici față de fostul regim de dictatură regală și a se propune corectarea retroactivă a acelor neregularități, la MAS s-au întrunit membrii Comisiei Consultative pentru Înaintări și au întocmit un tabel cu funcționarii ce „meritau să fie propuși și rectificării de vechime“. Nu intrau în discuție cei nemulțumiți că n-au fost înaintați din lipsă de fonduri bugetare (îndată după împlinirea stagiului legal).

În legătură cu situația lui Buzești, membrii Comisiei Consultative au făcut următoarele constatări: „Domnul Grigore Niculescu-Buzești, secretar de Legație clasa a II-a, care a fost propus în mod constant la înaintare de către Comisia Consultativă, începând de la 1 ianuarie 1937, a fost șters în mai multe rânduri, în mod sistematic de pe tabelul de înaintări, la Palat, numai din cauza unor intrigi răuvoitoare și lipsite de orice temei.

Din această cauză, domnul Buzești, care deși este unul dintre elementele cele mai capabile și valoroase din cariera diplomatică, reușit primul la concursul din 1 ianuarie 1937, a fost numit secretar de Legație clasa a II-a abia la 1 aprilie 1939, pe când alții din promoția sa au fost deja promovați, numiți în posturile ierarhice în anii 1937–1939.“ În concluzie, membrii Comisiei Consultative din MAS au găsit întemeiată cererea lui Gr. Niculescu-Buzești de punere retroactiv în drepturile ce i se cuveneau.

În cadrul Ministerului Afacerilor Străine se întocmea periodic „Foaia calificativă“ pentru fiecare funcționar superior sau inferior în parte. Iată cum se prezenta „caracterizarea“ secretarului de Legație clasa a II-a, ale cărei rubrici fuseseră completate la Direcția Cabinetului și Cifrului, unde era repartizat după rechemarea de la post.

*Foaie calificativă
pe anul 1940*

<i>Conduita:</i>	față de superiori — <i>foarte bună</i>
	în serviciu — <i>foarte bună</i>
	în societate — <i>foarte bună</i>
	ca moralitate — <i>foarte bună</i>
<i>Capacități:</i>	punctualitate la serviciu — <i>da</i>
	sârguință — <i>foarte mare</i>

putere de muncă — *foarte mare*
 inițiativă proprie — *da*
 conștiinciozitate în lucrări — *foarte mare*
 calități de conducere și organizare — *desăvârșite*
 rapiditatea de a sesiza probleme politice — *deosebită*
 are cunoștințe consulare? — *da*

Sănătatea: *bună*

Aprecieri generale: foarte bun (mai erau calificativele *bun, mediocru, slab*).

Observațiuni: „Unul din cele mai bune elemente ale MAS. A condus în mod strălucit Legația de la Riga și aduce servicii neprețuite la Direcția Cabinetului și Cifrului.“ Semna acea evaluare la final de an șeful ierarhic, ce se întâmpla să fie chiar secretarul general al MAS, Alexandru Crețianu.

Altminteri, din acea înaltă demnitate, vechiul său coleg într-ale diplomației, secretarul general Crețianu a înaintat, la 20 martie 1941, o adresă-întâmpinare către Conducătorul Statului și președinte al Consiliului de Miniștri, generalul I. Antonescu, prin care, „în baza Decretelor-Legi nr. 3052/5 septembrie și nr. 3070/7 septembrie 1940“, supunea spre „aprobare și semnătură alăturatul decret relativ la acordarea d-lui Grigore Niculescu-Buzești, secretar de Legație clasa a II-a, a vechimii în gradul actual, de la 1 ianuarie 1937“.

Grigore Niculescu-Buzești înaintase *Memoriul* redat mai sus șefului diplomației de atunci al Afacerilor Străine, legionarul devenit Mihai Sturdza. Din cauze bănuite materializarea în sens pozitiv a celor reclamate de Niculescu-Buzești a trăgănat. De la 18 ianuarie 1941, președintele Consiliului de Miniștri, generalul Ion Antonescu, a preluat asupra sa interimatul la MAS, până la 29 iunie 1941, când l-a cedat lui Mihai Antonescu.

Așa a fost posibilă intervenția secretarului general al MAS la Conducătorul Statului, finalizată prin decretul nr. 749/1941 semnat, în numele președintelui Consiliului de Miniștri, de către ministrul de Stat Mihai Antonescu, la 24 martie 1941 — decret potrivit căruia „secretarului de Legație clasa a II-a Grigore Niculescu-Buzești i se acorda vechimea în grad din data de 1 ianuarie 1937“.

Toate aceste intervenții aveau și un substrat pur tehnic. Gr. Niculescu-Buzești putea fi înaintat imediat în grad doar în cazul în care i se recunoștea vechimea de la începutul anului 1937.

În interval de o lună de zile, întâmpinările la Conducătorul Statului și-au arătat roadele.

Serviciul specializat al MAS a înregistrat, la 8 mai 1941, un decret guvernamental de promovare în posturi diplomatice a mai multor candidați, între care Gr. Niculescu-Buzești.

„Generalul Ion Antonescu
 Conducătorul Statului român
 Președinte al Consiliului de Miniștri

În baza dispozițiilor Decretelor-Legi nr. 3052/5 septembrie și 3072/7 septembrie 1940;

având în vedere bugetul MAS pe 1941/1942

am decretat și decretăm:

Sunt numiți pe ziua de 1 mai 1941 în posturile bugetare vacante, domnii:

...

Grigore Niculescu-Buzești, la gradul de secretar de Legație clasa I^o (prim-secretar de Legație, cum se obișnuia să fie denumită funcția).

Decretul fusese „dat la București, în ziua de 24 martie 1941” și semnat de generalul I. Antonescu, în calitățile de președinte al Consiliului de Miniștri și de ministru interimar al Afacerilor Străine.

De aci înainte Grigore Niculescu-Buzești avea să intre în grațiile noului ministru al Afacerilor Străine, Mihai Antonescu, cel care i-a netezit și regizat o ascensiune ierarhică și profesională de excepție. Spre ghinionul lui, Mihai Antonescu nu știa cu cine are de-a face. L-a propulsat în funcții cheie ale Ministerului, i-a întregit cariera în timp record. Pe când Buzești a răspuns gestului frumos, nu cu recunoștință — această floare rară la români — ci cu ingratitudine și prin trădare ... C-așa-i de cele mai multe ori în viața asta strâmtă de muritori.

Prezentăm în continuare reperele fulminantei ascensiuni în ierarhia diplomatică și în funcții cu grad de mare răspundere în conducerea MAS, a lui Grigore Niculescu-Buzești. Deja înlocuitorul lui Al. Crețianu la Secretariatul General al Ministerului, Fred Nanu, comunica oficial prim-secretarului de Legație Gr. Niculescu-Buzești, că prin decizia ministrului Afacerilor Străine, Mihai Antonescu, din 20 mai 1941, fusese „delegat să conducă Direcția Cabinetului și Cifrului din MAS”. În același sens fusese anterior semnat decretul de către președintele Consiliului de Miniștri, generalul Ion Antonescu, și contrasemnat, firește, de către ministrul Mihai Antonescu.

După un an de zile, directorul Direcției Personalului, Gheorghe I. Duca, comunică prin adresă oficială prim-secretarului de Legație Grigore Niculescu-Buzești, că fusese înaintat, începând cu 1 martie 1943, la gradul de consilier de Legație, prin decret guvernamental semnat de generalul Ion Antonescu. În aceea perioadă, Buzești încă funcționa ca director al Direcției Cabinetului și Cifrului.

Nu peste mult timp, la 23 iunie 1943, Mihai Antonescu, în dubla calitate de vicepreședinte al Consiliului de Miniștri și ministru al Afacerilor Străine, a semnat decizia ministerială prin care „Grigore Niculescu-Buzești era delegat a îndeplini funcția de director și pe lângă Direcția Afacerilor Economice și Acordurilor a MAS”. Ministrul Afacerilor Străine sublinia că Buzești cumula pe lângă funcția de director al Direcției Cabinetului și Cifrului — „în plus și această nouă funcție, calitate în care domnia sa va fi supleantul permanent al directorului Direcției Afacerilor Economice și Acordurilor”.

Și drumul impresionantei ierarhii nu s-a oprit aci. Nu trecea anul și la 1 iunie 1944, Niculescu-Buzești era avansat și încadrat consilier de Legație clasa I.

După alte patruzeci și cinci de zile, Mareșalul Ion Antonescu, Conducător al Statului și președinte al Consiliului de Miniștri, secondat de vicepreședintele Consiliului de Miniștri și ministru al Afacerilor Străine, Mihai Antonescu, au semnat la 15 iulie 1944 decretul guvernamental prin care prim-consilierul de Legație Grigore Niculescu-Buzești era înaintat la gradul de ministru plenipotențiar

clasa a II-a, cu un salariu lunar de 39. 400 lei; clasa I n-a mai apucat Mihai Antonescu să i-o ofere, fiindcă protejatul și-a uzurpat prin „hiclenie“ protectorul spre a-i lua locul.

În credulitatea sa naivă, Mihai Antonescu se grăbise să-l felicite la 21 iulie 1944: „Vă rog să primiți cele mai bune urări cu prilejul înaintării dvs.“ Chestiune de protocol sau chirie pentru speranță? ...

În fine, pentru ca veninul trădării să fie sorbit până la ultima picătură, un decret semnat de vicepremierul Mihai Antonescu, dat în București, la 1 august 1944, dispunea că „în interesul serviciului, domnul Grigore Niculescu-Buzești, ministru plenipotențiar clasa a II-a, este însărcinat cu conducerea Direcției Personalului, pe data de 1 august 1944, până la noi dispozițiuni“. Respectivul decret era contrasemnat de secretarul general Gheorghe Davidescu (pentru ministrul Afacerilor Străine) și de Al. Adrian Botez (pentru directorul Direcției Personalului).

Până la noi dispozițiuni ..., care au constat în puciul palatist de la 23 august 1944, săvârșit copilărește și iresponsabil de Grigore Niculescu-Buzești și ceilalți conjurați, act și astăzi controversat, în urma căruia Conducătorul Statului, mareșalul Ion Antonescu și Mihai Antonescu — binefăcătorul de până atunci al conspiratorului de la Ministerul Afacerilor Străine (l-am numit pe Gr. Niculescu-Buzești) — au fost trimiși la moarte de către noii guvernanți, improvizați, și de către un prea crud și panicat tânăr Rege.

Impulsiv, imprudent, bolnav

La 23 august 1944, Buzești și-a văzut împlinit unul din visele sale de „dictator politic“. Grație „serviciilor aduse cauzei Opoziției democratice“, prin trădările succesive față de protectorul său Mihai Antonescu, preagrăbitul director al Direcției Personalului din MAS a fost propulsat în funcția de ministru al Afacerilor Străine, ocupând cu nonșalanță, fără nici o mustrare de conștiință, fotoliul de pe care abia fusese răsturnat omul numărul doi al regimului antonescian. Mă rog, *interesele sacre ale Statului primejduit* îi dictaseră lui Buzești să lazeze lamentabil, în goana după himere politicianiste.

Gr. Niculescu-Buzești a avut un rol determinant, recunoscut ca atare, în punerea la cale a complotului antiantonescian. Prin funcțiile cheie în care fusese distribuit de Mihai Antonescu a putut să centralizeze la MAS toată documentația diplomatică a Guvernului Antonescu, cât și a Opoziției conduse de Iuliu Maniu, corespondența politică purtată cu reprezentanți ai Națiunilor Unite (anglo-americani, sovietici), pe diferite canale diplomatice (Ankara, Stockholm, Cairo, Madrid ș.a.).

În anii din urmă a fost descoperit în arhivele nord-americane un studiu de 45 de pagini dactilografiate, redactat de către directorul Direcției Cabinetului și Cifrului, Gr. Niculescu-Buzești, în vara anului 1943 și expedit în secret oficialităților anglo-americane. Documentul se axa în special asupra relațiilor trecute și viitoare cu URSS, însă vedește o serioasă „schimbare de macaz“ în orientarea politică a României, prin pasarea și criticarea „răspunsurilor“ pe seama mareșalului Antonescu, în contrapartidă cu proslăvirea meritelor Regelui Mihai I — „a cărui inimă bate la unison cu cea a poporului său, a cărui răspundere nu este întru

nimic angajată în evenimentele ce au urmat venirii sale pe Tron și către care se îndreaptă aspirațiunile și speranțele României“. Era momentul desfacerii lui Buzești de politica regimului care îi satisfăcuse vechi revendicări și-i răsplătise cu asupra de măsură însușirile reale de diplomat foarte capabil — fără ca Antonesciii să dea vreo atenție faptului că tânărul diplomat avid de putere ar fi putut să joace la două capete, iar într-o bună zi chiar să rupă firul la unul din capete!

Cu acordul mai tacit, mai oficios al Guvernului Antonescu, Opoziția avea sau trimisese, pe parcursul desfășurării ostilităților pe fronturile războiului mondial, reprezentanți legitimi sau emisari de ocazie în capitalele principalelor State beligerante sau neutre. La Stockholm era ambasadorul Fred Nanu, secondat de consilierul de Legație Gh. I. Duca (câștigat mai mult de Opoziție decât de Guvern). La Ankara fusese trimis Alexandru Crețianu care oficia în numele Guvernului, însă cu o atitudine mai mult decât binevoitoare pentru Opoziție. În Elveția făceau un joc dublu (Guvern-Opoziție) benefic pentru țara lor, Gr. Gafencu și Raoul Bossy, și exemplele ar putea continua. Cam în aceleași împrejurări și sub imperiul aceluiași necesități fuseseră „lăsați“ să călătorească la Ankara, Cairo, Madrid, alți emisari cu dublă reprezentare, precum Principele Barbu Știrbei (socrul lui Al. Crețianu și viitor socru al lui Gr. Niculescu-Buzești), Constantin Vișoianu. Toți acești diplomați de carieră (exclusiv Prințul) în activitățile lor erau de conivență cu Guvernul și cu Opoziția, cu care corespondau prin intermediul „factotumului“ din centrala de la București, Niculescu-Buzești. Acesta din urmă, ademenit de gustul puterii politice, tria corespondența diplomatică, tăinuind față de Mihai Antonescu o seamă de informații favorabile Guvernului, filtra și documentele destinate lui Iuliu Maniu, ca șef al Opoziției, și păstra pentru sine actele cele mai însemnate al căror conținut îl folosea în conversațiile politice cu Regele Mihai I, nădăjduind că îl va îndoctrina pe tânărul Suveran și îl va folosi ca pe un portdrapel în acțiunile sale diversioniste întru cocoțarea în vârful piramidei politice. Din acest punct de vedere, Buzești a fost un neîntrecut mănuior de sfărării și colportor de intrigi de culise pe care reușea, prin spiritul său net superior multor contemporani, să le îmbrace în poleiala unor imperative istorice.

Din nefericire, Gr. Niculescu-Buzești era minat de o boală cumplită al cărei deznodământ îl simțea aproape și, în disperare de cauză, ajunsese să calce peste cadavre în goana după imposibilul... absolut.

Că așa s-au prezentat lucrurile și nu altfel, stau mărturie observațiile pertinente însemnate de remarcabilul diplomat-istoric Raoul Bossy în *Jurnalul* său, cu referire la o audiență pe care a avut-o la Regele Mihai I, în ziua de 2 septembrie 1943:

„Dejun la Foișor cu Regele, Regina-Mamă, Al. Crețianu, Ionel Stârcea, Niculescu-Buzești și tânărul Mircea Ionnițiu, prietenul Regelui. După dejun, ne retragem cu toții într-o lungă conferință. Arăt că ar fi fost preferabil să ni se încredințeze, lui Crețianu și mie, însărcinări oficioase decât misiuni oficiale, căci astfel ne va fi mai greu a intra în contact cu anglo-saxonii.“ Din această pricină, cu greu vor putea fi înțelese „asemenea subtilități, că trimisul unui regim face altă politică decât acel regim“. Buzești împărtășea și el acel punct de vedere, „dar socotește că, dat fiind că această formulă n-a fost admisă de Guvernul de la

București, trebuie să folosim pe cealaltă, devenind chiar la nevoie «conspiratori» în interesul țării“.

„Regele, dar mai ales Regina — consemna Bossy, în continuare — sprijiniți de Stârcea și Buzești (care par a vorbi în numele lor) ne roagă pe Crețianu și pe mine să arătăm anglo-saxonilor că Regele, armata, partidele politice și opinia publică sunt 100% favorabili Aliaților, detestă pe germani ... și așteaptă cu nerăbdare clipa când vor putea să scuture jugul și să reia locul în preajma marilor aliați din trecut. Regele a fost până acum ținut prizonier de Guvern (ceea ce este un bine, am întrerupt eu, căci astfel Suveranul are mâinile curate și nu este întru nimic compromis de politica antonesciană).“

„Regele este hotărât la un moment dat să facă gestul ce trebuie, pentru înlocuirea actualului Guvern. Șefii armatei nu așteaptă decât acest gest pentru a traduce în fapt voința Suveranului și a neamului. Partidele din Opoziție sunt gata și-și au toate listele întocmite, toate posturile de comandă deja prevăzute cu titulari desemnați.“

Întrebarea era „când va trebui făcut gestul“, fiindcă ruptura cu Germania va avea consecințe incalculabile. Crețianu și Bossy optau ca decizia finală să fie luată doar „când sosirea anglo-americanilor la Dunăre ar fi iminentă“ și că „expunând situația Aliaților, este probabil că și ei vor vedea lucrurile la fel“.

Dimpotrivă — „mai vehemenți, poate și pentru că sunt mai tineri, Buzești și Stârcea pledează pentru răsturnarea cât mai apropiată a regimului, deoarece Aliații ne-o cer (dovadă: discursul la radio al lui Wickham Steed), chiar cu riscul unei ocupații, care politic ne-ar servi. Dacă mareșalul Antonescu cedează lui Hitler, ar trebui — susțin cei doi — scos imediat de la Guvern de către Rege, cu toate riscurile“.

Și încheia Bossy relatarea în *Jurnal*: „Privirile lui Crețianu se încrucișează cu ale mele. Suntem amândoi îngrijorați — cum ne-o vom mărturisi după audiență — că soarta țării este în mâinile unui Rege așa tânăr, influențat de alți tineri, inteligenți și patrioți de bună seamă, dar cam impulsivi... La ieșire, Crețianu pare îngrozit de impulsivitatea și imprudența sfaturilor lui Buzești“.

Prin urmare acesta era omul Buzești. Un diplomat de elită apucat de strechea mării, constituție umană fragilă, totuși, ce simțea că pentru el timpul nu mai avea prea multă răbdare. Toate acțiunile și activitățile ulterioare ale lui Grigore Niculescu-Buzești au ținut accederea rapidă la putere, pentru împlinirea căreia și-a pus la bătaie tot dinamismul versatil de care era în stare, dar și sănătatea șubrezită incurabil.

Păcate răzbunate

Ca înlocuitor al lui Mihai Antonescu la Ministerul Afacerilor Străine, Buzești s-a confruntat cu o serie de evenimente externe dificile pe care inițial, zorit cum era să ardă treptele parvenirii, nu și-a dat osteneală să le ia în calcul.

Primele acte oficiale expediate din cancelaria ministrului, la 24 august 1944, au fost către Legațiile române din Ankara și Cairo, prin care se făcea cunoscută „demiterea de către Rege a Guvernului mareșalului Antonescu, înlocuit cu un Guvern de uniune națională gata să semneze imediat armistițiul cu Națiunile

Unite“. În acest scop, Guvernul prezidat de generalul Constantin Sănătescu „dădea depline puteri d-lor Știrbei și Vișoianu spre a semna imediat armistițiul cu Uniunea Sovietică și celelalte State din coaliția antihitleristă“. Cu care prilej, Buzești preciza complectările la condițiile de armistițiu, transmise de URSS (prin ambasadoarea Kolontay) Guvernului Antonescu, însă pe care la momentul respectiv directorul Direcției Cabinetului și Cifrului din MAS, Niculescu-Buzești, nu le făcuse cunoscute superiorului său Mihai Antonescu!

Curând, ministrul Buzești a fost pus în situația să constate și să recunoască eșecurile unui act prea ușor declanșat, înfăptuit fără sprijin ferm și garanții solide din partea Națiunilor Unite. Regele și Guvernul de la București scăpaseră nesperat de ușor de înjunctiunea cu armatele germane staționate pe teritoriul țării noastre, numai că din păcate „se sărise din lac în puț“, cum spune românul. Imponderabilele se revărsau năucitoare de astă-dată dinspre URSS, la al cărei cherm lăsaseră democrațiile occidentale România, nefericită țară târâtă succesiv pe două mari fronturi ale războiului mondial.

În Arhiva Diplomatică a MAS sunt produse destule probe care demonstrează stările extazo-agonice prin care a trecut ministrul Buzești în acele două luni și ceva de gestionare a unor cruciale momente din politica externă a României. În numele Guvernului, transmitea ambasadurilor Angliei și SUA, la Atena și Cairo, rugămintea Guvernului Sănătescu de a fi sprijinit cu „trupe aeropurtate și cu aeroplan“ și de a susține cererea României „de recunoaștere a calității sale de țară aliată“.

O preocupare specială, care avea să dea mari bătaii de cap șefului diplomației Române, a fost cea referitoare la negocierile de la Moscova, ce urmau să fie purtate de delegația română cu reprezentanții Națiunilor Unite, în privința încheierii cât mai grabnice a armistițiului, în contextul în care armata română lupta deja alături de Aliați, iar armata roșie pătrunde vertiginos în teritoriul nostru. În zadar se străduia ministrul Buzești să facă cunoscute recomandările Guvernului ce reprezenta, asupra „modalităților de purtare a tratativelor de la Moscova“, deoarece cu destul timp în urmă cărțile fuseseră făcute, sferele de influență împărțite între Națiunile Unite, târg imperialist în urma căruia România fusese câștigată la „ruleta rusească“ de către Stalin, hotărât să-și întindă regimul comunist până acolo unde ocupa teritorii armata roșie. Buzești devenise patetic, predica în pustiu despre necesitatea de stopare a înaintării armatei roșii pe teritoriul României, până după încheierea armistițiului; asupra dezonorantelor măsuri sovietice de dezarmare a unităților militare combatante românești. Clama repetat și cu disperare arbitrajul anglo-american în diferendele și incidentele provocate de armata sovietică pe teritoriul României.

La Moscova, sovieticii tergiversau interesat încheierea armistițiului cu România, sub privirile indolente ale ambasadurilor Angliei și SUA. În țară regimul de ocupație sovietică se instaura cu rapiditate, generând abuzuri de tot felul și atrocități nemaivăzute.

Ministrul Afacerilor Străine alerta în mod susținut ambasadele anglo-americane, prin Al. Crețianu aflat la Legația de la Ankara, de pericolul invaziei sovietice în răsăritul și sud-estul Europei. În demersurile sale Buzești pune în cumpană „interesul comun al Aliaților de a nu se scădea autoritatea Guvernului de la

23 august 1944“. Recurgea rusofobul de până de curând chiar la neașteptate temeneli față de aliatul sovietic, doar-doar îl va sensibiliza să cruțe România de răzbunări rezultate din starea de beligeranță. Din condeiul și sub semnătura olografă a lui Niculescu-Buzești, astfel de cuvinte ar părea desprinse din neverosimil, dacă n-ar fi păstrate în memoria arhivelor.

De la un timp fluxul corespondențelor ministrului Afacerilor Străine de la București era dirijat spre Lucrețiu Pătrășcanu, șeful delegației României, „staționată“ de săptămâni de zile la Moscova în vederea încheierii armistițiului cu Națiunile Unite (citește cu URSS). Îl conjura să grăbească încheierea armistițiului, nu înainte de a supune atenției ambasadorilor Angliei și SUA la Moscova, ultimele și cele mai diabolice ingerințe ale sovieticilor în treburile interne ale României „aliată“. Abuzurile de tot felul ale autorităților militare sovietice de ocupație: în privința prizonierilor de război; față de flota română, de situația militară din Transilvania, de grupul etnic german din România; măsuri vexatorii luate de sovietici împotriva unor oameni politici, diplomați sau generali români — și câte altele erau reclamate puterilor occidentale prin intermediul delegației române la Moscova, care în cele din urmă (la 12 septembrie 1944) a fost nevoită să semneze un fel de *armistițiu-capitulație*, fapt dramatic ce pune țara într-o postură inferioară poziției limită în care reușise să se mențină sub regimul politic antonescian. Astfel România era silită nu doar să revină în locul de unde plecase la 22 iunie 1941, să fie secătuită de poverile economice impuse ca despăgubiri de război, ci și să asiste neputincioasă la fracturarea propriului destin printr-un accident istoric culminat cu căderea în orbita comunistă sovietică, unde și-a păstrat cu mari sacrificii ființa națională decenii de-a rândul, jumătate de secol sub zodia unei utopii stranie, abil meșteșugite de oameni de aiurea.

Pariind pe occidentali, Buzești a pierdut partida și a încercat o repede repliere către noul stăpân. Este semnificativă, în această ordine de idei, convorbirea pe care a purtat-o la 20 octombrie 1944, cu generalul-locotenent V. P. Vinogradov — vicepreședinte al Comisiei Aliate de Control în România, din care reiese modul capitular și slugarnic în care s-a manifestat ministrul Buzești.

Vinogradov profita de întrevvedere pentru a semnală unele dificultăți întâmpinate în chestiunea executării clauzelor Convenției de Armistițiu: izolarea și arestarea vinovaților de război și în special a legionarilor; întârzierea plăților în contul reparațiilor. Generalul sovietic se arăta, în schimb, foarte satisfăcut de comportarea armatei române alături de armata roșie, în luptele împotriva trupelor germane și ungare în retragere.

În răspunsul său, ministrul Afacerilor Străine a căutat să apere unii generali (Gh. Potopeanu, Trincu, Macici) de stigmatul de „criminali de război“ pus de către sovietic. Vom cita fragmentar replicile vanitosului diplomat de odinioară, decis acum să facă volte periculoase în tentativa de „a da bine“ și a nu fi orbit de „lumina care se revărsa copleșitoare dinspre Răsărit“.

Cu privire la rezolvarea problemei generalilor, susținea Buzești, „intervenții foarte delicate pentru noi. În special pentru mine, pe care mă cunoașteți că am fost organizatorul loviturii de Stat și am făcut legătura între principalii comandanți militari români și Rege și Iuliu Maniu. Fără cei patru generali printre care și generalii Potopeanu și Trincu, lovitura de Stat nu s-ar fi putut înfăptui“.

La finalul întâlnirii oficiale, ministrul Gr. Niculescu-Buzești a ținut să puncteze din nou rolul său în puciul palatist și să asigure că, în vechea directivă politică a lui Titulescu, Uniunea Sovietică va avea tot concursul noilor autorități române:

„Guvernul român și eu personal în calitate de militant al loviturii de Stat din 23 august și al încheierii Armistițiului, suntem animați de o sinceră și puternică dorință de a îndeplini întocmai și cât mai repede obligațiunile Convenției de Armistițiu ...

Pentru mine în special și pentru toți aceia care au inițiat, organizat și executat lovitura de Stat din 23 august, este nu numai o datorie de onoare, dar suntem cu trup și suflet porniți spre o desăvârșită executare a clauzelor Convenției.

Eu și toți aceia care au colaborat cu Titulescu și apoi personal suntem ferm convinși că linia politicii noastre în ce privește raporturile noastre cu URSS trebuie să se orienteze permanent spre o colaborare trainică și permanentă cu Uniunea Sovietică.

Avem credința că soluțiile raporturilor noastre cu Uniunea Sovietică și politicii noastre internaționale în principalele ei probleme trebuie căutate nu la Londra, Berlin, Paris sau Varșovia, cum greșit s-a procedat până acum, ci numai la Moscova“.

A zis ... și a fost remaniat din Guvernul Sănătescu, la 3 noiembrie 1944. Nu i-a putut convinge pe sovietici asupra profuziunii unui crez de împrumut suspectat de șiretlic diplomatic. Mai era și *leit motivul* 23 august 1944, invocat insistent de Buzești, act pe care sovieticii îl ignorau cu totul, deoarece le stânjenise aureola lor de „eliberatori“. Moscova l-ar fi preferat pe Grigore Gafencu titular la Afacerile Străine. Se împotriva însă cu strășnicie Iuliu Maniu, acuzându-l de infeudat al vechii dictaturi carliste. Așa că în cele din urmă a fost acceptat un alt diplomat de carieră declarat titulescian, Constantin Vișoianu, cunoscut cu vederi democratice de centru-stânga, agreat de comuniștii autohtoni și de Moscova datorită ocazionalelor atitudini anterioare prosovietice.

Încă o experiență ratată

Pentru Grigore Niculescu-Buzești cercul activității politico-diplomatice oficiale urma să se închidă în curând. Inițial a rămas în Administrația Centrală a MAS. Ministrul prieten Vișoianu a încercat să-l ferească de neplăceri din partea adversarilor politici și nu numai, pe care îi iritase la culme prin ostentativele sale accente de superioritate arogantă.

În interesul serviciului, ministrul Afacerilor Străine decreta, la 1 februarie 1945:

„Art. I. Se instituie o comisie pentru studiul materialului și pregătirea documentelor în vederea Conferinței de Pace.

Art. II. Această Comisie va fi prezidată de dl. Eugen Filotti, ministru plenipotențiar și secretar general al MAS, și va cuprinde ca membri pe domnii: Vasile Stoica, Ion Christu, *Grigore Niculescu-Buzești* — miniștri plenipotențieri și pe domnii: V. Rădulescu-Pogoneanu — consilier de Legație, Richard Hillar — membru al Consiliului juridic, Zenovie Păcleșan — directorul Oficiului de Studii“.

Buzești n-a apucat să rămână decât câteva luni de zile în acel loc călduț, suficient însă pentru a-și putea complecta arhiva diplomatică personală, concepută încă de pe vremea când deținuse controlul nelimitat asupra a trei Direcții din MAS.

La 6 martie 1945, tatucul de la Kremlin l-a trimis la București pe Andrei Ianuarievici Vâșinski, cu mandat imperativ să impună un Guvern de-a dreptul pro-sovietic, sub conducerea lui Petru Groza și cu departamentele ministeriale importante ocupate de comuniști și socialiști.

Pentru a salva aparențele unei democrații oricât de firave în România, sovieticii au sugerat cooptarea în noul Guvern a liderului național-liberal Gheorghe Tătărescu — fostul premier cu care se aflaseră în relații și în vara de foc și pară a anului 1940.

Lui Tătărescu i-au fost repartizate funcția de vicepreședinte al Consiliului de Miniștri și portofoliul de ministru al Afacerilor Străine. Cum influentul om politic din anii dictaturii regale nu dăduse nici un semn că ar fi manifestat vreo considerație deosebită pentru cariera diplomatică a lui Gr. Niculescu-Buzești, era de așteptat ca în noile condiții date, „omul lui Maniu” să aibă parte de noi represalii. Ministrul „tovarăș de drum al comuniștilor”, dotat cu un deosebit fler politic, a realizat la timp că Gheorghiu-Dej, Emil Bodnăraș și Ion Gheorghe Maurer erau interesați să elimine de pe scena politică protagoniștii loviturii de Palat de la 23 august 1944, inclusiv Lucrețiu Pătrășcanu, spre a se putea erija ei — noii lideri ai Partidului Comunist din România — în artizanii „insurecției militare antifasciste de la 23 august 1944”.

Deocamdată apele se arătau a fi liniștite. Buzești hotăra să se căsătorească în acel interval de timp cu una din fiicele Prințului Barbu Știrbei, Chaterina — divorțată de un alt diplomat, Nicolae Hiott. Conform uzanțelor, s-a adresat ministrului Tătărescu: „Subsemnatul, ministru plenipotențiar, am onoarea a vă ruga să binevoiți a-mi da cuvenita autorizare pentru căsătoria mea cu doamna Ecaterina Știrbei”. Pe adresă stă scrisă rezoluția autografa a ministrului: „Se aprobă autorizarea” (*sic*). Vestea cea bună i-o dăduse prin act oficial secretarul general de atunci al MAS, Vasile Stoica.

Una caldă, alta rece. La 24 iulie 1945, ministrul Tătărescu semna un act ce pecetluia soarta câtorva diplomați români, între care și Gr. Niculescu-Buzești. Era vorba de nouă înalți funcționari. Dar să parcurgem documentul ce reprezenta întâiul pas major spre epurările masive din corpul funcționarilor superiori de la toate departamentele ministeriale.

„Având în vedere dispozițiile art. 2 din Decretul-Lege nr. 2214 din 14 iulie 1945, publicat în Monitorul Oficial nr. 158 din 16 iulie 1945, pentru unele măsuri financiare excepționale cu privire la funcționarii publici;

În interesul serviciului

Decretăm:

Art. I. Se trec în Cadrul de Reorganizare a Statului înființat prin Legea nr. 575/1944, pe data publicării prezentei în Monitorul Oficial, următorii: Gheorghe Davidescu — ministru plenipotențiar clasa I; Mihai Stănescu, Dimitrie Jurescu, *Grigore Niculescu-Buzești* — miniștri plenipotențieri clasa a II-a; Emil Pavelescu — consilier de Legație clasa I; Victor Rădulescu-

Pogoneanu, Grigore Bilciurescu — consilieri de Legație clasa a II-a; Dimitrie Metta, Mihail Barb Sion — secretari de Legație clasa a II-a“.

Marcat de frustrări, Grigore Niculescu-Buzești a surprins opinia publică printr-o nouă voltă de efect. A intrat în politica militantă, înscriindu-se, în luna mai a anului 1946, în Partidul Național Țărănesc condus de îndatoratul Iuliu Maniu. Este posibil ca, înainte să riște acel pas, să se fi consultat cu reprezentanții anglo-americanilor în România, spre care își reîndreptase atenția după refuzul primit din partea sovieticilor. Socotit cel mai mare și mai influent partid al Opoziției din acel moment, Buzești i-a trecut pragul cu gândul neostoit de a se impune din nou în viața publică de o manieră și mai spectaculoasă. S-a angrenat cu toată capacitatea intelectuală și cu toată puterea de muncă în acțiunile politice ale PNT, devenind relativ repede întâiul consilier — ascultat și respectat — al Prezidentului Opoziției, Iuliu Maniu. Și-a pus candidatura pe listele PNT pentru alegerile parlamentare din 19 noiembrie 1946. Devenit vicepreședinte al Comitetului județean Arad al PNT, Niculescu-Buzești s-a lansat în aspra bătălie electorală, unde avea ca adversar politic pe reprezentantul Partidului Comunist, nimeni altul decât fostul coleg de conspirație și de guvernare postantonesciană, Lucrețiu Pătrășcanu. A reușit să se aleagă deputat de Arad, însă deputații național-țărăniști — puțini la număr față de aderența partidului în masele largi populare — au refuzat să facă parte dintr-un Parlament rezultat în urma fraudării grosolane a alegerilor.

Încă o bătălie pierdută pentru veleitarul Grigore Niculescu-Buzești. Năzuise a fi profet în țara sa. Eșuase lamentabil pentru o personalitate atât de înzestrată și conștientă de valoarea sa. Sovietizarea României era în toi, Opoziția începea să fie decimată cu lungul concurs al occidentalilor impasibili la suferința poporului român. Buzești trăise primejdios în ultimii ani. Se aștepta la represalii. Mai era și chinuit de rateurile neîmplinirii plenare.

Proscris și fugar

Încurajat de Iuliu Maniu în hotărârea sa de a se ilustra în străinătate ca șef al exilului politico-diplomatic românesc, Niculescu-Buzești a tatonat terenul, prin interpuși, la ministrul de Justiție, Lucrețiu Pătrășcanu, informându-se dacă ar putea să primească viza de ieșire legală din țară, spre a putea fi lângă soția sa aflată grav bolnavă într-un spital elvețian. Pătrășcanu însuși era în acele momente „garat pe linie moartă“, așa încât, foarte circumspect, a îndreptat emisarul lui Buzești către satrapul de la Serviciul Secret de Informații și secretar general al Consiliului de Miniștri, Emil Bodnăraș, de nu prea îndepărtată colaborare la puciul palatist. Agentul dublu din Ilovățul bucovinean a refuzat cu indignare orice aprobare.

Cu o lună de zile înainte de alegerile parlamentare, Gr. Niculescu-Buzești s-a aventurat într-o nouă acțiune extrem de periculoasă, lăsându-se prins în cursa întinsă de doi reprezentanți ai spionajului american. Maiorul Thomas R. Hall și locotenentul James C. Hamilton, acționând în România independent de oficialii politici și militari americani la București, erau în căutarea unor personalități de notorietate dispuse să fie distribuite în scenariul unei lovituri de Stat anticomu-

niste. L-au ales pe nemulțumitul și disponibilul Buzești, l-au contactat și în două întâlniri ultrasecrete (18 și 25 septembrie 1946) au căzut de acord asupra planului politic și militar de acțiune, denumit „Memorandum“, redactat la 30 septembrie 1946 de către Niculescu-Buzești, aprobat de cei doi spioni americani și expediat la Washington. Memorandumul cuprindea măsurile pentru organizarea rezistenței anticomuniste, cu punctul final într-un complot cu ramificații atât în țară cât și peste hotare. Gr. Niculescu-Buzești tratase cu oficioșii americani în calitate sa de reprezentant pe probleme de politică externă al liderului național-țărănist Iuliu Maniu.

Rezultatul viciat al alegerilor parlamentare din 19 noiembrie 1946 a demonstrat o dată în plus manevrele și ferocitatea cu care noii guvernanți înțelegeau să se mențină la putere, dar și necesitatea de a se intensifica activitatea de rezistență națională din partea opoziției anticomuniste.

În acest fel a devenit imperios necesară plecarea lui Buzești în străinătate, spre a crea — potrivit celor stipulate în Memorandum — un comitet național român în exil, menit să impulsioneze manifestările anticomuniste și să le facă tot mai cunoscute în opinia publică internațională. Ieșirile frauduloase din țară a lui Niculescu-Buzești și a lui C. Vișoianu (ascunși „în coada“ unor avioane militare americane) au fost singurele urmări eficace ale unei gafe impardonabile, ce va constitui în 1947 întâiul cap de acuzare în procesul liderilor PNT, unde Niculescu-Buzești a fost condamnat (în contumacie) la aceeași pedeapsă maximă precum Maniu și Mihalache.

Debarcat la Frankfurt am Main, autoritățile americane de ocupație intenționau să-l țină într-o mai lungă „carantină“, cu scopul de a nu se afla și a fi acuzați de complicitate la scoaterea ilicită din țară.

Cu greu a reușit Buzești să înduplece pe americani să-i permită plecarea de urgență în Elveția, unde soția sa era pe moarte. În cele din urmă a fost lăsat liber, însă a ajuns în Elveția abia când se desfășurau funeraliile Chaterinei Știrbei, la Berna, în ziua de 4 decembrie 1946.

Precum în țară, și în exil a avut Buzești dificultăți de acomodare cu starea de perdant, cu nepotriviri de opinii între personalitățile române din diaspora. Sosise în Elveția înarmat cu un înscris din partea lui Iuliu Maniu, Dinu Brătianu și Const.-Titel Petrescu, prin care era împuternicit să-i reprezinte în străinătate, iar în cazul unor defecțiuni în țară, în sensul sovietizării, comunizării, să inițieze crearea unui comitet național care să suplinească îndatoririle guvernamentale în fața Cancelariilor marilor puteri occidentale. Numai că asemenea patalamale împărțiseră alde Maniu, Brătianu, Titel Petrescu și altor emisari mai vechi sau mai noi din exil, precum Grigore Gafencu, Alexandru Crețianu ș.a. De aci s-au stărnit dihonii, care au făcut să eșueze mai toate încercările de constituire a unui Comitet Național Român reprezentativ și eficient.

Că Niculescu-Buzești venise în străinătate hotărât să imprime un curs dinamic exilului politic românesc, reiese și din relatarea diplomatului Raoul Bossy despre o convorbire din 5 decembrie 1946, purtată cu Buzești. „Va trebui — se adresa lui Bossy — să ne împărțim de acum încolo atribuțiunile în străinătate, spre a ajunge la rezultate politice concrete“. Și Bossy însemna, în continuare,

afirmațiile fostului ministru: „Mărturisește că a fugit din țară ca să nu-și termine zilele în închisorile lui Bodnăraș — adevăratul stăpânitor al țării“.

Inadaptabilul incomod

La București, Buzești avusese destule neplăceri cu ministrul Afacerilor Străine, Gh. Tătărescu. Prin refugiere scăpase de Tătărescu, dar în exil a dat de Gafencu. Se redeschideau vechi animozități care aveau darul nu să niveleze asperități, ci să-i îndepărteze tot mai mult pe unul de altul. Gafencu se plângea deja, la începutul anului 1947, „că Niculescu-Buzești nu i-a dat semn de viață de când este în Geneva, deși putea să-i comunice informațiuni din București“. O lună de zile mai târziu, Gafencu se plângea din nou lui Bossy, „amărât că «junii rezistenței» în cap cu Buzel îl sabotează. Acesta din urmă încă nu i-a dat nici un semn de viață. Dar, a adăugat — releva Bossy — că ei au nevoie de dânsul, nu el de dânsii. La cererea lor, a intervenit, cu succes, pe lângă Petitpierre spre a evita să fie trimiși peste granița elvețiană“.

Granzii Opoziției scriseseră lui Gafencu, în martie 1947, mulțumindu-i pentru rapoartele politico-diplomatice pe care le expedia la București. Satisfacția lui Gafencu era doar pe jumătate, deoarece „mulțumirile erau adresate deopotrivă și lui Niculescu-Buzești, care este abia sosit din țară și nici n-a avut prilejul să activeze, din contră — tot evitând să-l întâlnească“.

La sfârșitul lui martie 1947 au reușit să se întâlnească în Elveția mai mulți diplomați și foști miniștri, în ideea de a înființa un comitet sau un consiliu național în exil. Erau de față Citta Davila (venit din SUA), Viorel Virgil Tilea (din Anglia), Augustin Pop (de la Londra), Nicolae Caranfil (de la Paris), Grigore Gafencu, Grigore Niculescu-Buzești și Constantin Vișoianu (toți trei aflați și în Elveția).

Cum mai fiecare din ei aveau „împuterniciri“ de la șefii Opoziției din România, și-au manifestat interesul și disponibilitatea ca „în cazul în care legăturile cu țara ar fi întrerupte“, ei să se constituie neoficial într-un forum național căruia Alianței occidentale, în situația unui conflict cu URSS, i-ar putea recunoaște caracterul unui Guvern.

Toate bune în principiu. Când au trecut la amănunte, s-a iscat gâlceava. Buzești reclama supremația în acel comitet, fluturând în fața asistenței „emanația“ lui Maniu *et comp.*, în care sta scris: „De s-ar întrerupe legăturile cu țara, dvs. veți lua deciziile necesare în conformitate cu instrucțiunile date mai demult“. Replica celorlalți a fost promptă: „Nu-i așa, *dvs.* este un plural, nu singular, și se referă la «dvs. românii din străinătate» care toți au primit scrisori și instrucții de la Maniu“. În cele din urmă, Buzești s-a raliat interpretării dată de majoritate, cu gândul ca ulterior să saboteze inițiativa în formularea inițială.

Mărul discordiei îl reprezenta de fapt gestionarea importantului fond bănesc stocat în bănci elvețiene prin grija personală a fostului viceprim-ministru și ministru al Afacerilor Străine, Mihai Antonescu, destinat rezistenței naționale în străinătate dacă s-ar fi întâmplat ca România să fie cotropită cu totul și transformată în republică sovietică.

Printr-un concurs de împrejurări, girantul acelui fond parvenise să fie Alexandru Crețianu. Ironie a vieții, pe când C. Vișoianu se afla încă în țară, fusese silit (amenințat cu arestarea) de către mai marii noului regim, să dea o declarație prin care să afirme cum în calitate de ministru autorizase pe Crețianu să dispună de mult-discutatul fond numai în vederea pregătirilor pentru Conferința de Pace. Vișoianu fugise din țară, însă prietenul său era pus, în continuare, într-o situație delicată, târât într-un proces, asupra sa plana pericolul de a trebui să restituie Statului român soldul rămas.

Diferendul a trenat *sine die*. Vișoianu însuși se va înfrupta copios din acel fond, ajuns să fie gestionat de „troica” Crețianu–Vișoianu–Buzești, spre nemulțumirea celorlați îndreptățiți (sau nu) să beneficieze de necesarele venituri.

Lucrurile au fost și mai mult complicate datorită pasajelor din corespondența amintită, adresată lui Gr. Gafencu în primăvara anului 1947. Scrisoarea era semnată de Iuliu Maniu, Constantin (Dinu) I.C. Brătianu și Const.-Titel Petrescu; după ce se aduceau mulțumiri lui Gafencu și Crețianu pentru activitatea depusă la Paris, în timpul Conferinței de Pace, îl „rugau să continue a lucra pentru cauza națională alături de românii aflați în străinătate”, „în frunte cu Niculescu-Buzești (care, după cum știți desigur, reprezintă personal pe cei trei șefi de partide), Vișoianu, nu în ultimul rând, sperăm!, generalul Rădescu”. Probabil că citind iezuitele rânduri ieșite cu siguranță din gândul Domnului Prezident, Gafencu a înghițit în sec și a decis să tănuiască afrontul, pentru a nu da și mai mult apă la moară ambițiosului Buzești.

Intrigile se țineau lanț în exil. Spre a se revanșa într-un fel, Gafencu a dat unui compatriot să citească ciorna scrisorii pe care o expediasse la 3 mai 1947 lui Al. Crețianu, în SUA, misivă în care se plângea amar de „ieșiri violente, surprinzătoare, uneori savuroase, dar niciodată oportune” ale lui Niculescu-Buzești. Experimentatul Gr. Gafencu atrăgea atenția lui Crețianu în special asupra „exclusivismului tinerilor”, grăbiți să elimine din mișcarea națională „români cu vază și autoritate”, ceea ce ar „pricinui disensiuni” și ar da mișcării de rezistență „coloritul unui *clan* sau *gașcă*”.

Diplomatul român Nicolae Caranfil își trăia exilul la Paris. Era desigur în corespondență cu mai toți foștii săi colegi din MAS. Sosit pentru câteva zile în Elveția (3–5 noiembrie 1947), i-a destănuț lui Raoul Bossy o seamă de nemulțumiri care nu erau doar personale: „Mi se plânge și el — nota Bossy în *Jurnalul* său — de spiritul de gașcă ce domnește în grupulețul Niculescu-Buzești — Al. Crețianu. Din fondurile de care dispun — și care sunt, de fapt, rodul jertfelor contribuabililor români — nu împart decât prietenilor lor personali. Singura excepție o fac în favoarea lui Gafencu”.

Din octombrie 1947, Niculescu-Buzești decisese să se stabilească în SUA, alături de „bancherul” Crețianu. Acolo a devenit protagonistul unui alt conflict. La Washington luase ființă Liga Agrară Internațională – LAI. Fostul ambasador al României în SUA, Citta Davila — bazându-se pe o procură general-valabilă pe care o deținea de la Maniu — s-a grăbit să se proclame reprezentantul PNT la Ligă, semnând o adeziune în acel sens. Buzești a uneltit de așa manieră încât să primească el oficialul drept de a reprezenta PNT în acel organism agrarian.

Iuliu Maniu n-a fost de acord cu apartenența PNȚ la LAI, tranșând în acest fel penibila dispută.

*

După cum era de așteptat, în țară s-au luat măsuri severe împotriva „transfugului” Grigore Niculescu-Buzești, sancțiuni care, spre a păstra aparențele, erau încadrate într-o sumă de legi și înregistrate prin Administrația Centrală a MAS.

Cu toate că prin art. 38, al. 2 din Legea nr. 932, publicată în Monitorul Oficial din 23 noiembrie 1946, fusese pus în disponibilitate, adresele oficiale destinate lui Niculescu-Buzești s-au întocmit cu întârziere de aproape trei luni de zile. Direcția Personalului din MAS, a emis la 2 februarie 1947 înștiințarea oficială, prin care se comunica cum, „în conformitate cu dispozițiunile Legii nr. 932 pentru funcționarea Consiliului de Miniștri și organizarea Președinției Consiliului de Miniștri, publicată în M.O. din 23 noiembrie 1946, ați fost, d-le Ministru, pus în disponibilitate pe data de 23 noiembrie 1946, cu acordarea salariului și accesoriilor respective pe timp de un an”. Mai mult, decizia ministerială generală, ce cuprindea 20 de diplomați puși în disponibilitate încă de la 23 noiembrie 1946 a fost semnată (pentru ministru, de către secretarul general Victor Brabețeanu și de către directorul Direcției Personalului Noti Constantinide) la 25 februarie 1947. A doua zi, 26 februarie 1947, Gh. Darie (pentru ministru) și M. Lupașcu (pentru directorul Direcției Personalului) semnav adresa către „ministrul României la Berna, Gaston Boeue” (numele franțuzit al liderului social-democrat Șerban Voinea, unul din „mercenarii” folosiți de comuniști pentru „sinuciderea” Partidului Social Democrat, la 21–23 februarie 1948), prin care îl rugau să facă oficiul de a remite comunicările de trecere în disponibilitate a 7 diplomați aflați în Elveția. Ministrul Boeue era în măsură ca la 13 martie 1947 să confirme, de la Berna, ministrului MAS primirea adresei, precum și asigurarea — „nu am lipsit să trimitem comunicările anexate celor interesați. Pentru Gh. Atanasiu, anunțăm că fiind condamnat la trei ani închisoare și măsura disponibilității pare depășită”. Ceilalți șase disponibilizați erau Gr. Niculescu-Buzești, Radu Geblescu, Maxim Petre, Vintilă Moteș, Titu Rădulescu-Pogoneanu, Damian Dimitrie — cu toții miniștri plenipotențieri clasa a II-a.

N-avem informații dacă Buzești și ceilalți au primit într-adevăr drepturile bănești și accesorii pe un an de zile de la disponibilizare.

În schimb suntem în posesia unui document ce atestă altfel de atenții de care se bucurau diplomații români „naufrațiați”. Din noianul de adrese, care circulau între diferite Direcții ale Ministerului Informațiilor și Ministerului Afacerilor Străine, am reținut una extrem de elocventă al cărei conținut îl transcriem în cele ce urmează.

Secția anglo-americană a Direcției Relațiilor Culturale cu Străinătatea din cadrul Ministerului Informațiilor trimitea, la 13 octombrie 1947, „domnului Paul Cernovodeanu, director adjunct al Direcției Cabinetului și Cifrului a MAS”, corespondența:

„Referindu-ne la adresa dvs. nr. 99013 din 6 octombrie 1947, vă rugăm să binevoiți a ne trimite de urgență pentru informarea serviciilor noastre de presă din străinătate, zece fotocopii de pe actele doveditoare asupra funcționării d-lui

Al. Crețianu ca secretar general al MAS sub Antonescu, cât și asupra activității nestânjenite și promovării d-lui Niculescu-Buzești, sub ministriatul lui Mihai Antonescu“. Semnau în clar, directorul Al. Buican și consilierul cultural Mihnea Gheorghiu.

Speranța exilului moare ultima

Situația politică din România se deteriora pe zi ce trecea. După cum se știe, „fuga de la Tamădău“ a constituit pretextul pentru interzicerea activității PNT, arestarea, judecarea și condamnarea la temniță grea (Iuliu Maniu) și muncă silnică (Ion Mihalache) pe viață a liderilor și la ani grei de închisoare a altor militanți de seamă național-țărăniști.

Mai tânărul lider național-țărănist Grigore Niculescu-Buzești a fost și el condamnat (în lipsă) în faimosul proces — la muncă silnică pe viață.

Prin sentința citită în ședință publică, la 11 noiembrie 1947, Grigore Niculescu-Buzești a fost condamnat pentru șase „crime și delict“.

— 10 ani temniță grea „pentru crima de complot în scop de înaltă trădare și de insurecție armată“.

— 10 ani detenție riguroasă „pentru crima de complot în scop de surpare a ordinii constituționale și de răzvrătire“.

— muncă silnică pe viață „pentru crima de înaltă trădare“.

— 25 de ani muncă silnică „pentru crima de trădare“.

— 12 ani detenție simplă „pentru tentativă de surpare a ordinii constituționale“.

— 12 ani închisoare corecțională „pentru delictul de trecere frauduloasă a frontierei“.

La primele trei condamnări se adăugau și 5 ani de degradare civică. I se confisca averea, apartamentul ultimului domiciliu, din Calea Victoriei nr. 107 și era obligat să plătească 50.000 lei cheltuieli de judecată. Totodată a fost condamnat și la degradare militară din sublocotenent în rezervă. Evident că se lua în calcul executarea pedepsei celei mai grave.

Inginerul Radu Niculescu-Buzești a fost atras de fratele său, cu trei ani mai mare, în rândurile PNT și inițiat în activitățile politice subversive din țară, în timpul și după stabilirea lui Grigore Niculescu-Buzești în Occident. Arestat și inclus în procesul intentat liderilor PNT, Radu Niculescu-Buzești s-a ales cu două condamnări: 5 ani temniță grea și 10 ani detenție riguroasă, cinci ani degradare civică, confiscarea averii și degradarea militară din sublocotenent în rezervă — pentru „crima de complot în scop de trădare și de insurecție armată“ și, respectiv, pentru „crima de complot în scop de surparea ordinii constituționale și de răzvrătire“. Evident că membrii completului de judecată ai tribunalului Militar București au hotărât, și în acest caz, executarea pedepsei celei mai grele, cea de 10 ani de reclusiune riguroasă.

Și astfel cei doi fii ai lui Constantin (funcționar vamal din Vâlcea) și ai Valeriei (din Sărata de Buzău) Niculescu, au avut parte de stații terminus total nefericite, aidoma aproape întregii elite a clasei politice din România imediat postbelică.

Tot în toamna anului 1947 au fost înlăturați de la putere „tovarășul de drum“ Gh. Tătărescu și partidul său disident național-liberal.

Evenimentele au culminat cu abolirea Monarhiei, prin abdicarea forțată a Regelui Mihai I, la 30 decembrie 1947 și proclamarea Republicii Populare. Tânărului Suveran i-a fost hărăzit un lung exil. La început, bine sfătuit, a refuzat să se amestece în controversele gălăgioase ale conaționalilor săi din străinătate. Mai apoi a încercat să aplaneze conflictele generate de orgolii nemăsurate și arginții blestematului fond bănesc.

Aflat în trecere prin Lausanne, ex-Regele declara că se abținea momentan de la orice activitate politică și mai cu seamă „nu vroia să vadă pe românii din exil, ca să nu fie târât în certurile Buzești–Gafencu–Davila–Tilea“.

Un alt fugar de marcă, generalul Nicolae Rădescu, fost prim-ministru, se străduia din răzputeri să coaguleze energiile românești într-un comitet politic național. Slabe speranțe însă, atâta vreme cât recrudescența certurilor era tot mai accentuată între Buzești, Vișoianu și Crețianu — pe de o parte și Tilea, Davila — pe de altă parte.

Curând, generalul Rădescu avea să-și dea seama cât de dificil era să lucreze cu prezumțiosul Gr. Niculescu-Buzești. Exasperat, generalul declara la 12 februarie 1948: „Dacă Niculescu-Buzești n-ar fi ieșit din țară, comitetul național ar fi și luat ființă! Dar ambiția unui tânăr, care aspiră la rolul de dictator, împiedica unirea românilor“.

Zăzania bătea până spre alți doi emigrați de vază: foștii mari industriași Nicolae Malaxa și Max Auschnit, ale căror parale stârneau discuții contradictorii. Vechile conflicte Malaxa-Auschnit erau transferate în străinătate, cu Davila și Tilea de partea primului, iar Crețianu, Buzești și Vișoianu de partea celui de-al doilea. Să tot construiască ceva durabil generalul Rădescu sau fostul Suveran, pe acele nisipuri mișcătoare...

Concludentă pentru atmosfera tensionată dintre „excelențele“ aflate departe de patrie este o altă relatare a generalului Rădescu. Când, după evadarea din țară, ajunsese în Cipru, generalul a primit de la Alexandru Crețianu (din Ankara) o scrisoare cel puțin curioasă. Lăuda serviciile aduse României de Citta Davila, Viorel V. Tilea, dar nu se arăta deloc convins de calitățile politice ale lui Niculescu-Buzești, cu care va deveni de nedespărțit după puțină vreme. Caracterizarea făcută de Crețianu era simptomatică: „Printre noii sosiți se găsește tânărul Niculescu-Buzești. Trebuie sperat că se va arăta la înălțimea pretențiilor ce le are de mare om de Stat și pe care va trebui să le dovedească prin calitățile de care va da probă în activitatea ce va depune și nu prin producerea unei simple patalamale“. Cu toate astea, nimic nu l-a împiedicat pe Crețianu să facă mai apoi front comun cu Buzești, spre dispararea unor Gafencu, generalul Rădescu ș.a.

Spuneam în alt loc că Buzești își alcătuisese încă din țară o arhivă personală cu documente de mare însemnătate relative la regimul politic antonescian și la pregătirea și desfășurarea actului cel puțin discutabil de la 23 august 1944. Le-a adus cu sine în străinătate și, la îndemnul lui Crețianu și al lui Vișoianu, a început să le plaseze pe la Cancelariile Statelor occidentale. Erau documente compromițătoare, chipurile, pentru Antonești, pierzându-se din vedere că timp de aproape patru ani de zile Buzești însuși fusese colaboratorul cel mai apropiat al lui Mihai

Antonescu. De asemenea, în ideea de a șifona imaginea lui Gr. Gafencu în străinătate, „triumvirii” au dat publicității textul unei scrisori a lui Gafencu, adresată în anul 1942 mareșalului Antonescu, pe care-l asigura de atitudine binevoitoare, „nevîrînd să cauzeze dificultăți țării în vremurile acelea de restriște”.

Ex-Regele repeta, în aprilie 1948, declarațiile sale de a nu se implica în certurile purtate „de intriganți și vanitoși în fruntea cărora era Niculescu-Buzești”. Dorea să se stabilească în SUA, unde să poată avea „o crescătorie de vite”.

Surprins de atitudinea lui Mihai I, Buzești a reușit ca prin unii membri ai suitei regale — generalul C. Petre-Lazăr și Vergotti — să ajungă la regalul său coleg de „coaspirație”, spre a-l influența în sensul vederilor sale.

Într-un final s-a reușit înjghebarea provizorie a Comitetului Național Român, în formula: generalul N. Rădescu (președinte), Gr. Gafencu, N. Caranfil, C. Vișoianu, Al. Crețianu (independenți), Gr. Niculescu-Buzești, Aug. Pop, Cornel V. Bianu (reprezentanți ai PNT), Mihai Fărcășanu (liberal), P. Zissu (social-democrat independent). Era în realitate urmarea sfaturilor și propunerilor venite din partea ex-Regelui, care a sfârșit prin a-și da consimțământul la formula rezultată în urma negocierilor purtate sub presiunea evenimentelor internaționale.

Ce era însă previzibil s-a petrecut în toamna anului 1948: prăbușirea sănătății lui Buzești, internarea în spital și săvârșirea sa galopantă din viață. Încă din februarie 1948, în audiența la fostul Suveran, Niculescu-Buzești dăduse semne vizibile de neurastenii avansată, însă a fost totuși răpus de cele două maladii — la început de nediagnosticat — leucemie și anemie pernicioasă.

Știindu-l în spital, foarte grav bolnav, generalul Rădescu se confesa unui compatriot din exil, insistând asupra celor rele și celor bune din activitatea lui Buzești în ultimii ani de viață. Amfitrionul generalului nota: „Îmi vorbește de dificultățile ce are cu Comitetul Național Român din America. Capul răutăților a fost nenorocitul Niculescu-Buzești, azi pe patul de moarte. Dacă nu ar fi ieșit din țară — relua generalul o mai veche observație — treburile noastre s-ar fi lămurit și ar fi dominat armonie. Acum însă a băgat zădărnici între români, mulți închipuindu-și că Buzești ar fi «uns» de Maniu. Apoi faimosul fond de la Ministerul Afacerilor Străine i-a permis să cumpere conștiințe și să-și facă adepți. Totuși, el avea forme — recunoștea generalul Rădescu; se putea discuta cu el civilizat. În ultima convorbire cu dânsul, mai înainte ca el să cadă la pat, s-a plâns și el de violența și ieșirile ciracilor săi Vișoianu și Crețianu, mai cu seamă de acesta din urmă pe care nu izbutește a-l potoli”. Continuându-și seria accentelor critice, fostul premier dădea și alte mostre de palinodii cu exilații români: „Este drept că Vișoianu s-a schimbat — țipă și bate cu pumnul în masă. Dar Crețianu a devenit isteric și neurastenic — are nevoie de o cură prelungită într-o clinică de nervi. Nu mai vorbește, zbiară. Nu discută, vociferează. Dacă ar sta cineva după ușă când i-a cuvântul, ar jura că a nimerit într-o casă de nebuni. Pe Caranfil l-a tratat în față de «obraznic», pe Gafencu l-a amenințat că îl va zvârli pe fereastră. Nebun sadea. Și asta numai ca să nu scape din mână «fondul sacrosant»”.

Mai apoi, deși Buzești trecuse de peste o jumătate de an în lumea umbrelor, generalul Rădescu tot îl mai pomenea în digresiunile sale, nuanțând precum

„despre morți numai de bine“. Împlinise 75 de ani. Se lupta cu o tumoare care avea să-l răpună într-un final. Era de bună seamă slăbit de suferință fizică dar și marcat de dezamăgiri. Depăna firele încâlcite ale regretabilelor dezbinări ale emigrației noastre, ce alimentau calomniile și intrigile. Mai-mai să-l regrete pe Niculescu-Buzești, „care era măcar deștept, nu ca ăștia“... Vișoianu „piele de toval“, Crețianu „nevropat“.

Presa românească din exil a informat corect opinia publică asupra trecerii premature în neființă — la 4 octombrie 1949, în New York — a lui Grigore Niculescu-Buzești. La Paris, ziarul „Action Roumanie“ — organ al Consiliului Partidelor politice române: PNT, PNL și PSDI — din 15 octombrie 1949, ocupa întreaga primă pagină cu necrologul lui Buzești, al cărui portret foto străjuia în mijlocul celor trei coloane de biografie și prezentare a personalității celui dispărut. Se exprima regretul morții „unui om care adusesese briliante servicii țării sale, deși n-avusese timp să dea toată măsura valorii sale“. Înzestrat cu „o inteligență remarcabilă, de un rar talent oratoric, spirit lucid și clarvăzător, Gr. Niculescu-Buzești poseda o energie inepuizabilă, dublată de un temperament combativ. Sănătatea sa fragilă nu i-a permis să dea măsura forței sale intelectuale și morale. O boală inexorabilă măcinase de ani corpul său prea încercat. Medicii îi prescriaseră o viață mai liniștită, ferită de eforturi exagerate. El însă considera că nu era momentul, că în acele situații grave pentru țara sa n-avea dreptul să abandoneze lupta. El era conștient de faptul că boala incurabilă îl conducea spre moarte, având consecințe devoratoare.

El avea impresia că flacăra inteligenței sale consumase viața sa, corpul său ruinat de boală și de activitatea debordantă care-i măcinase organismul său și așa destul de debil. El era perfect conștient de toate acestea. Dar în loc să se menajeze, dimpotrivă, plusa continuu, spre ruina sa propriei vieți. Un om cu un astfel de temperament nu stă să mediteze la destinul său“.

Într-un colț din pagina a doua a aceluiași ziar fusese tipărit un anunț despre *Requiemul pentru Gr. Niculescu-Buzești*, celebrat la Biserica Română din Paris, la 13 octombrie 1949. Serviciul religios fusese oficiat de preotul paroh Leu, în prezența generalului N. Rădescu — din partea Comitetului Național Român, a lui M. Veniamin — în numele Partidului Liberal, M. Stoiciu — în numele Partidului Social Democrat Independent. S-a „făcut elogiul defunctului în prezența unei asistențe numeroase și emoționate“.

*

Nu de puține ori soarta se arată a fi nedreaptă cu muritorii, oricare ar fi starea lor în societățile umane. Grigore Niculescu-Buzești a murit la vârsta de 41 de ani. După o viață pe cât de scurtă, pe atât de zbuciumată. S-a grăbit, și-a bruscăt destinul, și a plătit. S-a înfruntat crunt cu evenimentele și cu oamenii — dar a ieșit învins. Neglijent până la nepăsare cu sănătatea sa, a sfârșit prin a fi doborât de boală ... este adevărat, incurabilă. S-a căsătorit târziu, n-a avut copii, și-a pierdut soția tot într-o situație fără ieșire. N-a apucat nici măcar să-și scrie memoriile, ca o justificare a unei vieți ratate. Trist și regretabil, fiindcă Gr. Niculescu-Buzești fusese înzestrat de ursitori cu toate darurile unui remarcabil bărbat de

Stat ... în devenire. A ars ca o torță în hăurile tenebroase ale patriei sale captive și ale unui exil aleatoriu... Tragic destin.

BIBLIOGRAFIE

Arhive:

- Arhivele Naționale ale României. Filiala Buzău
- Arhiva Universității din București. Facultatea de Drept
- Arhiva Diplomatică a Ministerului Afacerilor Externe
- Arhivele Naționale Istorice Centrale ale României
- Biblioteca Academiei Române. Arhiva Istorică și Cabinetul de Manuscrise.

Culegeri de documente:

- *Documente și memorii privind alăturarea României la coaliția antihitleristă, 1943–1947*, 2 volume, editate pentru uz intern de Institutul de Studii Istorice și Social-Politice din București, în anii 1974–1980
- *Istoria Partidului Comunist Român. Documentar*, volumele V–VI, 1944–1947, editate pentru uz intern de Institutul de Studii Istorice și Social Politice, în anii 1974–1984.
- *23 august 1944. Documente*, volumele I–IV, 1939–1947, tipărite în anii 1984–1985
- Gheorghe Buzatu și colaboratori, *Mareșalul Antonescu în fața istoriei*, vol. I–V, documente tipărite în anii 1990–1992
- Gheorghe Buzatu, *România cu și fără Antonescu. Documente, studii, relatări, comentarii*, tipărite în anul 1991
- *România — marele sacrificat al celui de-al II-lea război mondial. Documente*, vol. I, 1942–1944, editat de Arhivele Naționale din România, în anul 1994
- Mircea Ciobanu, *Regele Mihai I al României și exilul românesc*, volum editat în anul 1994
- *România. Viața politică în documente, anii 1945, 1946, 1947*, trei volume editate de Arhivele de Stat, în anii 1994–1996
- *România și armistițiul cu Națiunile Unite. Documente*, vol. II, 1944–1947, editat de Arhivele Statului, în anul 1995
- Stelian Neagoe, *Istoria politică a României. Cronologie documentară, 1944–1947*, lucrare tipărită în anul 1997
- *Misiunile lui A. I. Vâșinski în România. Documente secrete*, volum editat de Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului, în anul 1997

- *Teroarea. Documente ale procesului Iuliu Maniu–Ion Mihalache*, volum tipărit în anul 1999
- *Procesul lui Iuliu Maniu. Documentele procesului conducătorilor Partidului Național Țărănesc*, vol. I–III, editate în anul 2001

Memorialistică (editată și inedită)

- Argetoianu Constantin, *Însemnări zilnice, 1940–1945* (manuscris)
- Berry Burton, *Romanian diaries, 1944–1947*, editat în anul 2000
- Bossy Raoul, *Jurnal, 1940–1969*, editat în anul 2001
- *Convorbiri cu Regele Mihai I al României*, purtate de Vartan Arachelian, 1991
- Coposu Corneliu, *Mărturisiri*, 1996
- Cretzianu Alexandru, *Ocazia pierdută*, 1995
- Duca Gh. I., *Cronica unui român în veacul XX*, vol. I–III, tipărite în anul 1985
- Gafencu Grigore, *Jurnal*, vol. II–III, 1944–1949 (manuscris)
- Hudiță Ion, *Jurnal Politic*, volumul II, tipărit în anul 2000
- Ionnițiu Mircea, *Amintiri și reflexiuni*, 1993
- Mocsonyi–Stârcea Ion, *Memorii* (manuscris)
- Penesco Nicolae, *La Roumanie. De la démocratie au totalitarisme, 1938–1948*, volum tipărit în anul 1981
- Porter Ivor, *Operațiunea „Autonomus”. În România pe vreme de război*, traducere în anul 1991
- Sănătescu Constantin, *Jurnal, 1943–1947*, editat în anul 1993
- Schayler V. R., *Misiune dificilă. Jurnal (1945–1946)*, traducere în anul 2000
- Zilber Belu, *Memorii*, prima versiune tipărită în anul 1997

Presă

- *Drapelul*, 1944–1948
- *Dreptatea*, 1944–1947
- *Jurnalul de dimineață*, 1944–1947
- *Liberalul*, 1944–1947
- *Libertatea*, 1944–1945
- *România Liberă*, 1944–1949
- *Universul*, 1944–1949